

LBRIS

We know
books

Coordonatorii colecției:

Codrin Liviu CUȚITARU
Simona MODREANU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SPĂTARU, Nicolae
Măștile lui Brejnev/ Nicolae SPĂTARU;
- Iași : Junimea, 2024
ISBN 978-973-37-2869-6

821.135.1

Redactor: Ioan RĂDUCEA
Tehnoredactor: Ema LUCA
Coperta: Ionuț BROȘȚIANU

Editura JUNIMEA,
Bulevardul Carol I
Parcul Copou, Iași
700 506
C. P. 85, Oficiul Poștal nr. 1, Iași
e mail: edjunimea@gmail.com
revistascriptor@gmail.com
Telefon: 0232 705 837

© Nicolae SPĂTARU-
© Editura JUNIMEA, IAȘI – ROMÂNIA

Nicolae SPĂTARU

**Măștile
lui Brejnev**

**Editura JUNIMEA
2024**

Sumar

Aplauze	7
I. FACEREA.....	11
II. DESFACEREA.....	45
III. PREFACEREA.....	93
IV. RE-FACEREA	121
Din partea editorului.....	167

I. FACEREA

* * *

În data de 10 noiembrie '82, când poporul sovietic a fost înștiințat despre moartea subită a tovarășului Leonid Ilici Brejnev, noi așteptam cu înfrigurare ca America imperialistă, toată clica burgheză, în câteva zile sau săptămâni, să declanșeze un război nuclear devastator împotriva Uniunii Sovietice. Brejnev, care se ținuse cu dinții de pace, acum era mort. Noi plângeam după el. Fiecare om sovietic, luat în parte, ar fi acceptat, dacă s-ar fi pus problema, să moară în locul lui, de bunăvoie și nesilit de nimeni. (Și bine că nu s-a pus, altminteri murea tot poporul sovietic!) Acum nu se mai putea face nimic. Era prea târziu. Leonid Ilici deja murise. O pierdere pe care noi o vom resimți și peste o mie de ani. Eram cu toții siguri de asta.

Ne culcam și ne trezeam cu gândul la război. Dar cel mai sâcâitor și istovitor lucru era incertitudinea care plana peste întreaga noastră societate, care fusese atât de brutal, atât de mișelește deturnată de la misiunea nobilă pe care o avea de îndeplinit: construcția comunismului.

Războiul ajunsese o chestiune iminentă. Imperialiștii burduhoși nu puteau lăsa să le treacă printre degete o împrejurare favorabilă pe care ei o visau de atâta amar de vreme. Da, era la mintea cocoșului că marea confruntare va începe, dar nimeni nu știa cu exactitate ziua și ora. Unii, mai slabi de înger, își pierduseră deja cumpătul: *de s-ar începe odată războiul ista că nu mai putem trăi așa. Starea asta confuză ne macină, ne omoară de vii.*

Și, într-adevăr, după dispariția naturală a lui Brejnev, în comuna Sinihău, din cauza fricii de război, se înregistrase o creștere certă a nivelului de mortalitate. Poate și în alte localități, dar la acea vreme poporul sovietic nu-și permitea luxul de a pierde timpul prețios întocmind asemenea statistici lipsite de sens. Cu alte cuvinte, niște minciuni gogonate.

Frica pusese stăpânire pe noi, care, cu stupoare constatam că, în cazul unui atac nuclear, nu aveam nici cea mai mică protecție. Lipseau în totalitate măștile antigaz, cu excepția celor patru-cinci bucăți pe care elevii le foloseau la orele de apărare pasivă. Dar ce să faci cu ele când satul Sinihău avea peste cinci mii de suflete?

Satul Sinihău are *ceva* special. Ceva greu de exprimat în cuvinte. Dacă încerci să-l înghesuieși în primele versuri ale baladei *Miorița*: „Pe un picior de plai,/ Pe o gură de rai...”, ai stricat totul. Sau aproape totul. Pentru că satul nostru este ceva cu mult mai mult. Și pentru a vă demonstra că nu fabulez nici cât e negru sub unghie, vă voi aduce un singur exemplu. Unul foarte concludent, după umila mea părere. În satul nostru s-a turnat filmul *Ultimul haiduc*. Este adevărat că nu tot. Numai secvențele în care Grigorii Ivanovici Kotovski¹ încearcă să se salveze de jândarmii furioși și nemiloși. Și se ascunde într-un lan de grâu. Ciocoi țarului dau foc la grâu, dar haiducul reușește totuși să fugă. Bravo lui! În acel an, colhozul nostru n-a mai îndeplinit planul la cereale, iar țararii nu și-au primit în totalitate norma de făină. Dar pentru noi, oamenii sovietici, partea materială contează mai puțin. Important este că Grigorii Ivanovici a supravie-

¹ Grigori Kotovski (1881 – 1925) a fost un conducător militar și activist politic comunist din Basarabia. Protagonistul filmului *Ultimul haiduc*.

tuit și poporul sovietic mai are un erou. Și noi ne mândrim cu asta. Se știe doar: un popor fără eroi, este un popor mort.

Președintele sovietului sătesc a convocat, în regim de urgență, comitetul executiv pentru a lua măsurile ce se impuneau în acel moment. S-a decis ca subsemnatul, Marcu Filipescu, în calitate de secretar al sovietului sătesc, să expediez o telegramă urgentă Departamentului Raional de Apărare Civilă (DRAC) cu cererea de a ni se trimite, în termene optime, măști antigaz pentru toți locuitorii comunei. Lista, frumos bătută la mașină, era anexată. Răspunsul nu s-a lăsat mult așteptat. DRAC-ul ne informa că ne va pune la dispoziție echipamentele de protecție solicitate. Și ele vor ajunge pentru toată lumea, de la nou-născuți până la cel mai bătrân om din sat. Vestea a fost savurată cu bucurie de noi toți. Ne-am convins o dată în plus că grija și atenția pe care ne-o poartă partidul și guvernul, nu-s vorbe goale. Cu acest prilej, conducerea sovietului sătesc a organizat un concert de zile mari. Pe scena casei de cultură au evoluat cei mai virtuozii interpreți de muzică populară și patriotică din localitate, iar nepotul președintelui sovietului sătesc, elev în clasa întâi „B”, a recitat poezia *Pentru pace*. Spectatorii, cu lacrimi în ochi, l-au aplaudat în picioare și l-au rugat s-o mai declame o dată.

***

Acceptul DRAC-ului de a ne trimite în regim de urgență măștile antigaz demonstra cu vârf și îndesat că și în cercurile de sus ale puterii sovietice războiul era tratat ca un fapt real și că toată țara era pusă pe picior de război. Frica de război, ca o ciu-mă, lucra în mințile noastre. Le fisura. *Când se va întâmpla dezastrul, când va începe al Treilea Război Mondial?*, ne întrebam

noi, încremenind de fiecare dată când pe deasupra Sinihăului se auzea zgomotul vreunui avion.

Cu respirația întretăiată, așteptam îngrozitorul comunicat despre invazia clicii imperialiste. Făceam ce făceam și ne uitam la difuzorul de perete. Eram atenți la tot ce se spunea acolo. Iar acolo se spuneau multe. Orice voce care se aseamăna cu a lui Yuri Levitan¹ ne făcea pielea de găină și simțeam fiori reci pe șira spinării. Noi, cetățenii sovietici, eram obligați (spre binele nostru firește!) să ținem tot timpul radioul deschis, cu sonorul dat la maximum. Și nu era o chestie cu care se putea glumi. Mătușa Varvara Cucu a fost amendată cu 20 de ruble, aproape pensia ei pe o lună (să-i fie de învățătură!), pentru că într-o zi a închis pentru câteva ore bune *tocika*, crezând că n-o să afle nimeni. Nici nu s-a gândit că, în felul ăsta, făcea jocul burghezilor americani. Cum avea să povestească mai târziu, dorea, săraca, să tragă și ea la amiază un pui de somn, dar nu putea adormi și gata din cauza *trâmbiței*, adică a difuzorului de perete. Ce putea să facă dacă nu reușea să adoarmă? L-a închis. Bineînțeles că s-a aflat la sovietul sătesc, pentru că tocmai în acel răstimp poștărița Agafia Friptu a trecut pe la ea să-i aducă pensia. Și dacă afla ceva Dzerjinski² (așa era poreclită poștărița), erai sigur că acea informație va ajunge și la urechile mai marilor satului. Mult mai nuanțată și cu născociri mincinoase. Nimic nu puteai ascunde de ochii ei.

– Mătușa Varvara, de ce nu-ți cântă *tocika*?

– De unde să știu eu? Poate s-a stricat, ori poate am închis-o, a spus ea, care nu se dezmeticise bine din mrejele somnului.

¹ Yuri Borisovici Levitan (1914 – 1983), crainic la radio Moscova, care anunța știrile în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

² Felix Edmundovici Dzerjinski (1877-1926) – revoluționar comunist, cunoscut pentru că a fost fondatorul și primul conducător al poliției politice bolșevice, CEKA.

– Cum ai închis-o? De ce ai făcut asta?

– Da, am închis-o. Am închis-o și gata. Mă durea tare capul și voiam să închid și eu un ochi, să mă odihnesc. Și ce rău am făcut? Doar n-am omorât pe nimeni.

– Și dacă în timpul ista ne atacau americanii și mata nu știai nimic?

– Da' ei nu dorm la amiază?

– Da' mata, mătușă Varvara, nu știi că dușmanul nu doar-me niciodată?

– Ca să vezi păcatele mele!

– Da' cum ai crezut mata!?

– Ei iaca, de azi înainte oi ști!

– Să știi!

* * *

Mașina cu măști antigaz a sosit în localitatea noastră abia în luna aprilie. Mai exact, pe 22 aprilie, ziua de naștere a lui Vladimir Ilici Lenin. De atâta așteptare, eram cu toții năuciți și cu nervii la pământ. Dar n-o spuneam cu voce tare. Orice cuvânt rostit aiurea putea ajunge la urechile dușmanilor noștri. Și noi știam asta. La apariția transportului, locuitorii Sinihăului au tăbărât ca la pâine caldă. Ca la o adevărată mană cerească. Încercările președintelui sovietului sătesc de a face puțină ordine s-au soldat cu un eșec total. După ce „marfa” a fost distribuită, conducerea sovietului sătesc a constatat că mai rămâneau vreo trei sute și ceva de măști. De ce, se întreba? Or fi greșit cei de la DRAC? Și-atunci, eu le-am explicat că cifra de trei sute și ceva este exact numărul de decese înregistrate de la moartea lui Leonid Ilici Brejnev. Deși supremația statisticii era evidentă, în marea lor

majoritate, oamenii muriseră din cauza fricii și a incertitudinii. Ce să facem cu surplusul de măști, s-au întrebat la unison cei cincizeci și unu de consilieri comunali? Costică Fârnă, veterinarul comunei, a venit cu ideea ca aceste măști să fie repartizate persoanelor care au pe lângă casă un câine. Nu era o idee proastă, dar n-am acceptat-o din singurul motiv că acest lucru ar fi stârnit invidie printre pisici. Cu ce sunt ele mai prejos? Soluția salvatoare le-am dat-o tot eu, Marcu Filipescu, recomandându-le ca echipamentele de protecție rămase să fie depozitate undeva, într-un loc sigur. Sugestia a fost întâmpinată cu aplauze de mai toți membrii sovietului executiv. Când aplauzele s-au potolit, ne-am întrebat: unde? Unde poate să existe acest loc sigur, când țara este în stare de război? Și-atunci, tot subsemnatul, că de aia sunt secretar de ani buni, m-am oferit să ascund măștile la mine acasă, într-o cămăruță care nu-mi folosea la nimic. O proiectasem pentru baie. Dar n-am mai făcut baie acolo pentru că, la un moment dat, m-am răzgândit. Și-am făcut-o în altă parte, într-o anexă, lângă bucătărie. Nu-mi amintesc acum motivul răzgândirii mele. Dar cu siguranță a fost unul plauzibil.

Zis și făcut. Irina, nevastă-mea, avea să pună multe dintre cele ce s-au întâmplat mai târziu pe seama acestui lucru; că am băgat măștile în casă; eu însă aveam suficiente argumente să o lămuresc că situația luase o turnură proastă mult mai devreme. Aveam, nu zic ba, dar în acele momente alte probleme aveau prioritate.

Acum, lumea părea mai sigură. Acest lucru se putea citi și în ochii oamenilor. Și se mai citea și statistic: numărul deceselor începuse să scadă simțitor. O mască antigaz este o chestie serioasă și indispensabilă în timpuri de restriște. Este și o chestie de mândrie. Ba, mai mult. Este un simbol al puterii și măreției. Patria Sovietică are grijă de cetățenii săi, îi ocrotește. Dar mai ră-

măneau multe probleme de rezolvat pentru ca lumea să se simtă cu adevărat protejată și în siguranță. Lucrul cel mai grav era că nu toți știau să folosească corect această afurisită de mască. Câțiva au fost la un pas să se asfixieze, fiind salvați de cei din jur în ultimul moment. Și-atunci m-am autosesizat și am înțeles că fără sprijinul și implicarea unor instructori din domeniu situația ar putea ieși de sub control. Am făcut un nou demers, argumentat și ilustrat cu fapte reale, prin care ceream conducerii raionului să ne trimită câțiva instructori. Pentru că, așa cum spuneam mai sus, oamenii foloseau masca după cum le trecea prin cap. Unii dormeau cu ea sub pernă, alții o luau și la serviciu. Ghiță Ciubăr a fost internat cu o comoție serioasă după ce vaca lui pe care intenționa să o mulgă l-a lovit rău de tot cu copita în cap. Uitase să-și scoată masca, iar animalul, nefiind la curent cu noile realități geopolitice, nu l-a recunoscut. În acea vreme, au avut loc mai multe întâmplări: pentru unii haioase, pentru alții triste – depinde cine le interpretează. Dar, vorba aia: nu e bine fără rău. Lumea chiar avea nevoie să mai rădă, să mai glumească, să se relaxeze, pentru că panica, frica de război și incertitudinea prea le zdruncinaseră mințile. Mai mult timp s-a făcut haz pe seama lui Vasile Borș, care s-a lăudat într-o seară la bufet, după ce luase la bord câteva păhărele de rachiu, că-și pune masca și atunci când face dragoste cu Vera, nevastă-sa. Pentru orice eventualitate, zicea el. Cu imperialiștii ăștia nu te pui, bre, mânca-i-ar ciorile. America poate să ne bombardeze cu rachete nucleare în orice clipă. Ea nu ține cont de nimic. Ea nu te-ntreabă de ești pregătit ori ba. Ea-ți intră cu cizmele și cu focoașele nu numai în casă, ci și-n suflet. Și-n pat. Peste tot. De aia mi-o pun. Să și-o pună, glumeau unii. Îi face și el o bucurie Verei, pentru că masca oricum arată mult mai bine decât fața lui zbârcită, peste care zici că a trecut Ilie Fecioru cu tractorul cu șenile.

* * *

Într-o seară, președintele și cu mine, feriți de ochii lumii, am încărcat măștile antigaz nedistribuite și le-am depozitat în cămăruța din casa mea. Așa era mai bine. După cum am mai spus, Irina, nevastă-mea, n-a fost prea încântată de această idee. Ce, cât e primăria de mare (ea nu recunoștea noua denumire a organului de putere din satul Sinihău) și nu s-a găsit nicio debara? Nimic? Dar treaba era făcută. Președintele mi-a mulțumit în numele sovietului sătesc, dar și în nume personal, asigurându-mă că nu va uita niciodată acest gest de curaj cetățenesc.

Peste câteva zile, într-o seară, după ce eu și Irina ne-am culcat, s-a auzit un zgomot suspect. Eu, de regulă, dorm iepurește. Asta e firea mea, cumva mai sensibilă. Și nu de ieri, de azi, ci de când mă știu. Mă trezește orice mișcare, oricât de mică. La început, nu mi-am dat seama de unde venise zgomotul. Poate din curte. Sau poate am visat? Apoi, am auzit o ușă deschizându-se și închizându-se. Asta se întâmplă în casa mea, mi-am zis eu îngrozit. Și agitația venea dinspre bucătărie. M-am ridicat brusc din pat și m-am dus într-acolo. M-am uitat cu atenție peste tot, dar n-am descoperit nimic ieșit din comun. Luând-o spre dormitor, am observat lângă ușa cămăruței unde depozitasem măștile antigaz o felie de pâine. Albă. Că aveam în casă și pâine neagră. O fi scăpat-o Irina, m-am gândit eu. Ca să vezi. Am ridicat-o și am dus-o la bucătărie. O va da dimineața la pisică. M-am mai uitat o dată peste tot, am stins lumina și m-am dus de m-am culcat lângă Irina.

În noaptea următoare, pe la trei, s-au auzit din nou niște mișcări în bucătărie. Dar, iarăși, inspectarea la fața locului nu a

dat niciun rezultat. În schimb, îmi păru destul de straniu faptul că Irina lăsase neacoperită tigaia cu peștele prăjit rămas. Jos, lângă aragaz, se puteau vedea câteva bucățele. Pe care le-am presupus că erau de pește sau poate de pâine. Sau de amândouă. Știind cât de mult preț pune nevastă-mea pe mâncare, m-am gândit că poate ea, înainte de a se culca, a ciugulit din pește și, fiind somnoroasă, a uitat să pună capacul la loc.

Apoi am mai auzit zgomote și în alte nopți, dar nu m-am mai dus să verific ce se întâmplă în bucătărie, fiind sigur că sunt alarme false. Nici ipoteza apariției unor fantome în casa noastră nu mi se părea chiar de neacceptat. Fiind o fire pașnică, blândă chiar, mă gândeam că, până la urmă, se poate conviețui cu oricine și cu orice. Numai pace și sănătate să fie.

Într-o zi, dimineața, pe la șase, m-a trezit pe nepusă masă Irina. Era nervoasă foc. Fierbea toată. Era ca un motor cu aburi încins la o sută de grade. N-o mai văzusem de mult într-un asemenea hal.

– Ce-i cu tine, măi, omule? Ai înnebunit de tot? Parcă spuneai aseară că te-ai săturat. Că mâncarea ți-a fost suficientă. Am văzut cum ți-ai slăbit cureaua cu trei găuri. Și? De ce a trebuit să te trezești noaptea și să înfuleci toată mâncarea? Te-ai băgat și la frigider. Vai de capul și de zilele mele! Spune, ce-a dat în tine? Foametea? Și ai lăsat o dezordine de nedescris, de parcă o turmă de porci s-a perindat prin bucătăria noastră. De ce-ți bați joc de munca mea?!

– Stai un pic, dragă! Oprește-te, că nu înțeleg nimic. Ce-am mai făcut de mă iei așa la rost? Cu ce drept?

– Cu ce drept? Mai bine să taci! Mai ai tupeul să pui întrebări? Mai bine, du-te și șterge murdăria de la bucătărie. Dacă nu faci curățenie, gata, ai terminat-o cu mine. De-a pururi! Ai înțeles?!

Eu, de regulă, sunt bărbat în propria casă. Eu cânt. Dar acum, ceva m-a făcut să pun punct discuției acolo unde rămăsesse și, împleticindu-mă, m-am dus unde mi s-a ordonat, adică la bucătărie. Acolo, într-adevăr, era mizerie mare. Pur și simplu nu-mi venea să-mi cred ochilor. Era ceva de coșmar. Cine-o fi făcut treaba asta? Poate am avut hoți în trecere? Dar atunci de ce n-am auzit nimic? De fapt, auzisem noaptea niște zgomote, dar le-am ignorat, crezându-le alarme false. Că nu era prima dată. Ce se întâmplă? Să fi făcut eu trebușoara asta? M-am transformat cumva într-un lunatic? Doamne-Dumnezeule! Toată ziua am încercat să găsesc o explicație pentru ceea ce se întâmplase noaptea în casa noastră. Și n-am găsit-o. Și nici nu știu ce se întâmpla mai nou cu mine.

Am așteptat cu nerăbdare sfârșitul zilei de muncă, m-am dus acasă și mi-am propus cu tărie ca în noaptea aceea să nu închid un ochi până nu prind făptașul sau făptașii. Eram atent la orice mișcare. Când Irina începea să sforăie, o zgâlțâiam un pic și ea, pentru o vreme, dormea liniștită. O liniște cosmică se lăsa peste casa noastră. Toate-n jurul meu dormeau. Doar eu nu aveam dreptul să adorm. De atâta concentrare, îmi țuiiau urechile.

Am rezistat până la ora trei. Nicio mișcare în bucătărie. Somnul îmi dădea târcoale. M-am întors pe-o coastă și mă pregăteam să închid și eu ochii. Eram pe punctul de a adormi, când colo... zgomote în bucătărie. M-am ridicat ca fript în picioare și m-am apropiat de ușa dormitorului. N-am aprins lumina. Doream mai întâi să-mi dau seama de cele ce se întâmplă în bucătărie. Sunt oameni? Sunt mulți? Hoți? Zgomotele nu conteneau. Mi-am făcut un plan strategic. Deschid fără zgomot ușa dormitorului, mă duc direct la întrerupător și aprind lumina. Țineam în mână melestelul, pe care-l pregătisem de cu seară. Pentru orice

eventualitate. Eram pregătit să mă lupt ca un leu pentru liniștea și siguranța familiei mele, care este, alături de alte milioane de familii, celula de bază a societății sovietice. Aici nu există jumătăți de măsură.

Am deschis ușa și am țâșnit pe coridor. Lumina! Când s-a făcut lumină, pe ușa din fundul coridorului, cea care dădea în cămăruță, intrau buluc patru măști. Patru! Două duceau un baton mare de salam „Odessa”, iar celelalte două – un picior de porc și o pâine. Era piciorul pe care-l cumpărasem chiar eu de la cooperativa colhozului. Și s-au făcut nevăzute în semiîntunericul cămăruței, după ce două măști, cocoțate una peste alta, au închis ușa în viteză mare. Am mai reușit să văd cum cea de sus mi-a făcut șmecherește cu ochiul. Adică, vezi dumneata, cu ocheanul. Apoi, în cămăruță, s-au auzit râsete. Râdeau probabil de mine, de un secretar sovietic. Râdeau pentru că ne-au lăsat fără hrană. Am rămas stană de piatră, cu melestelul ridicat în cer. *Inima era gata să-mi sară din piept. Doamne, ce-i asta? Mi-au trebuit minute bune ca să-mi revin din șoc. Ce să fac? Cum să lupt singur împotriva a trei sute și ceva de măști? E sinucidere curată, chiar de-aș fi Făt-Frumos.*

Am lăsat lumina aprinsă pe coridor. M-am dus în dormitor, am închis bine ușa, am întors cheia în broască și m-am întins în pat. Așternutul ardea sub mine. Nu și sub nevastă-mea. Până dimineața, n-am mai închis un ochi. Când s-a trezit Irina, i-am povestit totul.

– Nu te cred. Mă iei de proastă? Ce zile am ajuns să trăiesc. E clar, vrei să scapi basma curată? Eu de ce n-am auzit nimic?

– Nu știu. Nici eu n-aș fi crezut o asemenea aberație, dacă nu aș fi văzut totul cu ochii mei.

– Cum mă convingi? Ce dovadă ai?